

Visdiefje bij het nest

Bij de kemphanen (II: slot), door Simon de Waard

Nadat we nog een poosje gelopen hebben, merken we, dat we bijna aan het strand zijn, want telkens zien we nu visdiefjes overvliegen, die ter visvangst gaan of hiervan met een klein, blinkend visje in de snavel terugkeren; dat visje is bestemd voor hun broedende ega of anders voor het donzige kroost, want er zijn al verscheidene paartjes, die jongen hebben.

Nog een paar duinen klimmen we over en dan kijken we uit over het prachtige brede strand, waar op een der lage grasduintjes onze schuilhut staat. Vol verwachting turen we door de kijker en dan zie ik tot m'n grote blijdschap, dat er een paar kemphanen op de kampplaats aan het vechten zijn. Tot op vijftig meter laten de vogels ons naderen, maar dan nemen ze de vlucht. Even later gaan ook de visdiefjes op de wieden; nijdig krijsend komen ze ons tegemoet vliegen. Terwijl we de laatste hand aan de schuilhut leggen, blijven ze voortdurend protesterend boven ons kringen en af en toe schiet er eentje uit de troep omlaag, om ons met een snerpemde kreet over het hoofd te scheren.

Kijk, dat is aardig: het nestje, dat het dichtst bij de mand ligt, bevat behalve een aangepikt ei ook een pasgeboren jong; het is nog helemaal nat. Over enkele uren zal het een leuk, donzen speelgoedvogeltje zijn.

Met foto's van den schrijver.

Snel verdwijn ik nu in de schuilhut, stel de beide toestellen op en dan verwijderd m'n makker zich uit de omgeving, met de belofte me over een uur of vier te komen afhalen. Hij is nog maar net weg, of de visdieven strijken reeds neer bij hun nesten en door de spleten van de mand zie ik dan, hoe ze met veel gedraai en geschik op de eieren plaats nemen; ook het kleine donsjong verdwijnt onder de borstveren van de oude vogel.

Het zal een minuut of twintig later zijn, als er plots twee kemphanen op de kampplaats neerstrijken. Met gerekte hals doen ze een paar passen en blijven dan wantrouwend staan kijken naar de twee lenzen, die uit de schuilhut steken. Met kloppend hart bespied ik door een klein kijkgaatje de twee prachtige vogels. Het liefst zou ik maar direct beginnen met filmen, maar ik bedwing mijn ongeduld; eerst moeten de vogels hun argwaan kwijt zijn. Ach jé, wat een strop, daar gaan ze! Had ik nu desnoods maar alleen een foto genomen, stel je voor, dat ze niet meer terugkomen. Een hele tijd verstrijkt en met treurige blikken kijk ik maar steeds naar de verlaten kampplaats. Hoera, daar strijkt weer een vogel neer, een donkerbruin exemplaar met een prachtige, geelwitte kraag. Kijk toch, daar gaat ie helemaal in

zijn eentje aan het rennen, spreidt zijn kraag uit, draait een paar maal om zijn eigen as en dan schijnt het pas tot hem door te dringen, dat er geen „kip” te zien is. Even peutert hij wat in zijn veren en dan gaat hij plat op de grond liggen, om zich eens lekker door het zonnetje te laten stoven. Ik voel me gerust, de andere vogels zullen nu ook wel komen.

Wat later strijkt een kempiaan neer op een duintje in de buurt. Bij deze vogel zijn de kraagveren evenals de overige sierveren zwartblauw met brede witte dwarsbanden. Wanneer ik eens wat rondkijk, ontdek ik in de omgeving nóg een vogel, die rustig voedsel loopt te zoeken; deze sinjeur pronkt met een diep blauwzwarte kraag.

Langzaam maar zeker gaat de tijd voorbij; de „bruine” slaapt met de snavel tussen zijn schouderveren, de „dwarsbander” troont nog steeds op zijn privé-duintje, de „voedselzoeker” ben ik kwijt; nou, dat is een saaie boel. Eindelijk strijkt er een nieuwe vogel op de kampplaats neer, gelukkig één met temperament. Met wijduitstaande kraag en opgezette veren rent hij naar de slapende „bruine” en blijft dan in uitdagende houding voor hem staan. De „bruine” kijkt even, wie zo onbeleefd is om hem in zijn dutje te komen storen en steekt dan weer zijn snavel tussen zijn veren. Dat ontuchtert de aanvaller zeker; hij laat zijn sierveren weer zakken, stapt kalm verder en laat zich dan ook neervallen.

Een tijdlang liggen de heren zich te zonnen, zó lang, dat ik er op het laatst kregel van word en zachtjes ga zitten foeteren op die ontaarde vechtersbazen met hun badgast-allures. Er komt pas leven in de brouwerij, als na verloop van tijd een derde vogel op de kampplaats arriveert; naar de kleur te oordelen is het de „voedselzoeker” van daarstraks. Nauwelijks is hij neergestreken, of de twee zonnebaders springen op en plotseling zijn de drie bonte vogels dan een en al actie; ze rennen heen en weer, hollen met wijduitstaande veren op elkaar af, wijken terug, draaien nog eens om elkander heen, fladderen dan tegen elkaar op en al die tijd laat ik het filmtoestel maar tolleren, overgelukkig dat mijn kans toch eindelijk gekomen is. Ineens is de voorstelling weer afgelopen; de vogels gaan hun veren ordenen, drentelen wat heen en weer en nadat ze nogmaals zorgvuldig toilet gemaakt hebben, steken ze, de een na de ander, de snavel tussen de veren en gaan staan slapen.

Nu de zaken zó staan, kan ik gerust mijn aandacht eens aan de visdieven wijden; even kijken... alle sterntjes zitten rustig te broeden, óók de vogel met het pasgeboren jong. Even krijg ik een glimp van het kleine ding te zien,

als de oude wat gaat verzitten, maar dan blijft het verder weer verborgen onder moeder's veren (het kan ook onder vaders veren zijn, want beide sexen broeden en uiterlijk vertonen ze geen verschil). De pasgeborene wordt nog niet gevoerd, alleen maar beschermd tegen de felle zonnestrallen, want daar hebben die kleine donsjongen beslist hinder van; vaak genoeg heb ik van de schuilhut uit waargenomen, dat de jongen op dagen, dat de zon fel schijnt, bijna voortdurend de schaduw van de oude vogel opzoeken of anders onder in de buurt groeiende planten wegkruipen. Ook de oude vogels kunnen het wel eens te warm krijgen, vooral wanneer zij zonder enige beschutting in de zon zitten te broeden, zoals dit bijv. bij de visdieven in m'n omgeving het geval is; bijna alle zitten ze met geopende snavel en trillende keel te hijgen. Toen ik dit een jaar of wat geleden voor het eerst van een vogel zag (ik zat toen in een schuilhut bij een strandpleviertje, dat nogal schuw deed), dacht ik, dat de vogel zo hijgde van angst. Naderhand zag ik het echter ook van vogels (o.a. tureluur, kempiaan, kokmeeuw), die zich blijkens hun gedrag volkomen op hun gemak gevoelden en ik begreep toen, dat ze alleen last van de hitte hadden. Wanneer wij het te warm hebben, scheiden onze zweetklieren vocht af en als dit verdampd op de huid, wordt de daarvoor benodigde warmte aan het lichaam onttrokken. De vogels hebben echter deze zweet-afscheidende organen niet en bijgevolg kan er ook geen zweet verdampen. Inplaats daarvan heeft waterverdamping plaats in de bek en ook in de longen en in de ademwegen; door snel te hijgen, kunnen de vogels dit proces bevorderen.

Kempiaan met neergestreken kraag

Kemphen en kemphaantjes (op de kampplaats)

Enkele malen zie ik het aflossen van de broedende vogels. Bij één paartje gaat dit al erg vlot: de aflosser komt aanvliegen en blijft even „hangen” boven z'n broedende ega; deze vliegt direct van het nest en verdwijnt, waarop de aflosser neerstrikt en op de eieren plaats neemt. Aan de bereidwilligheid, waarmee de broedende vogel z'n plaatsje op het nest inruimde, veronderstel ik, dat het hier een vers legsel betreft; dan zijn de vogels namelijk nog niet zo broeds. Bij de andere paartjes gaat het heel wat minder vlot! Daar loopt de aflosser druk koerend om de broedende vogel heen, die blijkbaar in het geheel geen zin heeft om van de eieren af te gaan. Eerst na een poosje staat de vogel op van het nest en wordt dan compleet weggeduwd door de ongeduldige aflosser. Je krijgt zo niet de indruk, dat de vogels het broeden als een onaangename taak opvatten, integendeel!

Terwijl ik naar de visdieven zat te kijken, is er iets gebeurd: de drie kemphanen zijn wakker geworden en hovendien is de „dwarsbander”, die zich voortdurend op een afstand heeft gehouden, nu eindelijk ook op het toneel verschenen. Dan merk ik een vogel op, die voedselzoekend in de richting van de kampplaats tipfelt. Het is een kemphennetje! Tegen dat ze op de kampplaats arriveert, rennen de vier mannetjes op elkaar af en beginnen een geanimeerd gevecht. Dan strijken er opeens nog een stuk of wat kemphanen neer (waar die zo gauw vandaan gekomen zijn, begijp ik niet), die onmiddellijk het voorbeeld van de vier andere volgen en zich enthousiast in de strijd werpen.

Het leukste is, dat het vrouwtje zich van al

die drukte niets aantrekt; kalm wandelt ze tussen de vechtende mannetjes door en gaat daar een meter of zeven van de schuilhut af, heeft haar zorgvuldig toilet maken. Zo gauw het vrouwtje haar wandeling onderbrak, bleven de mannetjes plotseling als versteend staan, alle in dezelfde houding: diep voorovergebogen, met wijduitstaande kraag en alle sierveren zo opvallend mogelijk uitgespreid. Ze hebben zich zo mogelijk gemaakt en wachten nu heel ongeduldig, of het „mevrouw” zal believen een van hen haar gunsten te schenken. Als het vrouwtje even heen en weer drementelt, worden de mannetjes weer actief; met élan werpen zij zich in de strijd, om, zodra het vrouwtje weer stilstaat in dezelfde houding van daarvoor te verstarren. wonderlijke vogels toch!

Na een poosje verlaat het vrouwtje de kampplaats en gaat voedselzoekend verder; haar aanbidders volgen haar op de voet en spoedig verdwijnt de hele familie achter een paar duintjes, zodat ik helaas niet kan zien hoe de flirt afdraait.

Er verstrijkt een hele tijd, voor er weer een paar kemphanen op de kampplaats neerstrijken; maar dan krijg ik toch kort achter elkaar nog enkele gevechten te zien. Op een gegeven ogenblik zie ik iets nieuws, n.l. het uitdagen van voorbijvliegende vogels. Drie kemphanen, die een poos kalm bij elkaar gestaan hebben, richten zich opeens zo hoog mogelijk op en trippelen dan met slaande vleugels heen en weer. Dan zie ik, dat er enkele vogels aan komen aanvliegen; ze passeren de kampplaats, maar alvorens ze het drietal gewaar worden, dat zo uitdager met de vleugels staat te slaan, keren ze terug.

Kemphen neemt plaats
op de eieren

en strijken op de kampplaats neer om de uitdagers slag te leveren (op de film is die hele vertoning goed te volgen). Na enige tijd scheidt het gezelschap van elkaar; enkele blijven staan slapen of veren poetsen, de rest verdwijnt voedselzoekend uit de omgeving. Tot mijn verwondering ontdek ik na een poos tussen de achterblijvers een kievit, die zich op zijn gemak in de veren staat te pluizen. Wanneer ik met de lens van het filmtoestel door een der gaten van de schuilhut zit te wurmen, om het gezelschap te vereeuwigen, trekken de kemphanen zich er niets van aan, maar de kievit is plotseling een en al aandacht en spoedig vliegt hij weg.

Nadat ik nog enkele foto's genomen heb, gaan de kemphanen er opeens vandoor, de visdieven vliegen krijsend op van hun nesten en spoedig verschijnt dan de oorzaak van die consternatie in m'n gezichtsveld; het is m'n vriend, die me af komt halen. „Gelukt?“, informeert hij al van verre. Ik krabbel onder m'n mand vandaan, om hem een enthousiast antwoord toe te roepen; mijn keel is echter zo droog, dat ik het niet verder breng dan een mal, piepend geluid en daarom volsta ik maar met een hevig geknik. Eerst als ik onze watervoorraad geducht heb aangesproken, ben ik in staat om mijn vriend, die vergaat van nieuwsgierigheid, behoorlijk verslag uit te brengen van wat zich in al die uren voor de schuilhut heeft afgespeeld.

* * *

De week daarop zijn we er nog eens heen gegaan; er waren toen nog enkele kemphanen aanwezig, die echter geen spoor van strijdlust

meer vertoonden. Nóg een week later was de kampplaats verlaten en ook in de buurt waren de vogels niet te bekennen, zodat we gevoeglijk aan konden nemen, dat de zaak definitief afgelopen was.

Diezelfde dag (27 Juni) deden we nog een gelukkige vondst. We liepen in het duin, toen er op een meter of drie afstand een vogel voor ons opvloog, die we aan de witte vlekken naast de staartwortel onmiddellijk als een kemphen herkenden. De vogel bleek daar op een schraal met helm begroeid plekje een nest met vier eieren te hebben, die bepaald gauw uit moesten komen, anders was de vogel niet zo lang blijven zitten. De kemphen is namelijk erg waakzaam en gaat bij het naderen van gevaar reeds vroeg van het nest, behalve — zoals reeds gezegd — wanneer de eieren op uitkomen staan.

Het vorige jaar had ik al eens een poging gedaan om een broedende kemphen te fotograferen, door bij het nest een gecamoufleerd toestel te zetten, waarvan ik de sluiters op grote afstand electrisch kon ontspannen. De vogel bleek echter nogal bevreesd te zijn voor het toestel en daar ik de zaak natuurlijk niet op de spits wilde drijven, haalde ik het boeltje weg, toen ik één foto van de kemphen genomen had, terwijl ze bij de eieren stond.

De vogel, waar we nu het nest van hadden gevonden, leek me heel wat minder schuw en daarom haalden we de schuilhut (dezelfde die we bij de kemphanen gebruikt hadden en die toevallig heel dicht in de buurt lag) en zetten deze bij het nest.

Nauwelijks waren de vrienden verdwenen, of ik zag op enige afstand het kemphennetje al

aan komen wandelen. Een meter of zes van de schuilhut bleef ze plots staan, om het vreemde gevaarte, dat in haar afwezigheid bij het nest was verzezen, eens aandachtig op te nemen. Daarna ging ze de zaak ook eens van de achterkant bekijken. Mijn geduld werd niet lang op de proef gesteld, want nog geen minuut, nadat ik ze links uit het oog verloren had, zag ik ze aan de andere zijde alweer voor de dag komen. Het onderzoek was zeker goed uitgevallen, want zonder ook maar een ogenblik te aarzelen, stapte de vogel nu naar het nest en nam op de eieren plaats.

Toen ik na een poosje de eerste opname maakte, liep de vogel, die geschrokken was van de harde klap van de reflexspiegel, een eindje van het nest vandaan, maar hij keerde al gauw weer terug en ging opnieuw zitten broeden. Bij het tweede „schot” ging hij er ook nog even vandoor, maar daarna liet de vogel zich niet meer van zijn taak afbrengen; zelfs toen ik na enige tijd het toestel voor de opening weghaalde om een nieuwe film in te zetten, bleef hij zitten. Aan de gespannen houding van de

vogel was wel te zien, hoezeer het hele ge- hem verontrustte, maar het broedinstinct is sterker dan het verlangen om te vluchten, ketende hem als het ware aan de eieren vast.

Nadat ik nog enkele opnamen gemaakt had, hield ik me verder zo stil mogelijk en al spoedig liet het kemphennetje nu haar wantrouwen varen; ze ging een keer of wat verzitten, de helmsprietten, die rond het nest oppieken, tot een koepeltje over zich heen te buigen, nadat ze met haar snavel nog wat aan de eieren gemorreld had, keerde ze mij de rug toe en vlijde zich voor een lange zit op haar schuilhut neer. Toen na verloop van tijd m'n vrienden naderden, die me volgens afspraak kwamen halen, drukte de vogel zich plat op het nest. Eerst toen ze vlakbij waren, ging hij er vandoor, onbeholpen fladderend, alsof er iets met zijn vleugels niet in orde was; een bekeerde manoeuvre om eventuele vijanden uit de buurt van de eieren te lokken. Terwijl we ons de schuilhut verwijderden, zagen we het kemphennetje alweer naar het nest terugkeren. Twee dagen later waren de eieren uit.

Nogmaals Orion, door dr A. J. M. Wande

Na onze ietwat uitvoerige beschouwingen over de beide helderste Orion-sterren, *Betelgeuze* en *Rigel*, zetten we onze tocht voort langs de misschien minder befaamde, maar dan toch in ieder geval maar weinig minder opvallende lichten van dit schitterende sterrebeeld.

Allereerst dan *Gamma*, de ster in de andere (dus de rechter-) schouder van den reus. Ze luistert naar de naam *Bellatrix*, hetgeen Latijn is, zodat deze sterrenaam dus eens niet van de Arabieren afkomstig is. De Arabische naam luidt *Mirzam*, wat zoveel als *Aankondiger* schijnt te beduiden, maar aangezien er nog twee andere sterren zijn — in andere sterrebeelden — die zo heten, is het inderdaad maar het beste geweest om aan *Bellatrix* de voorkeur te geven.

Bellatrix is van de tweede grootte. De ster is wit van kleur, en dat verraadt reeds een hoge graad van gloeihitte. Inderdaad is z'n temperatuur 20.000 graden! Deze exceptioneel hoge warmtegraad komt onder de sterren aan de hemel betrekkelijk zelden voor. Des te merkwaardiger is het dus, dat feitelijk alle heldere sterren in Orion een dergelijke exorbitante temperatuur bezitten. Dit wijst er reeds op, dat de Orion-groep niet zo maar een verzameling van aan de hemel toevallig bij elkaar staande ster-

ren is, doch dat er wel degelijk een dieper band tussen de sterren van dit sterrebeeld aanwezig zijn. Verdere bewijzen voor een dergelijke saamhorigheid zullen we dan ook wel tegenkomen.

Bellatrix is niet zó ontzagwekkend, wat afmetingen betreft. Zijn diameter bedraagt slechts 4 keer de zonsmiddellijn. Maar ten gevolge van zijn hoge temperatuur blijkt de ster niettemin te stralen met een kaarssterkte van ruim duizend zonnen! De afstand tenslotte waarop deze ster zich bevindt, bedraagt 40 lichtjaren.

Delta die thans aan de beurt is, is de eerste van de „Driekoningenster”, het bekende groepje van drie sterren, midden in de rechtopstaande Orion-vierhoek, die met z'n drieën wijzen naar de helderste ster van de hemel, naar *Sirius*. *Sirius* is geen ster van Orion en komt hier niet uitvoerig ter sprake. Hij behoort tot het sterrebeeld de *Grote Hond* — vandaar de naam *Hondsster*, waarmee we *Sirius* ook wel aanduiden vinden.

Delta is niet de meest linkse van het driekoningenster, wat men misschien vermoeden zou, maar de bovenste; op hem volgt *Epsilon*, terwijl *Zeta* van de drie het dichtst bij *Sirius* staat.